

VI MÅ TA TILBAKE
SØLEDAMMENE!
IDA GUDBRANDSEN
MØTTE
MARTIN SLAATTO

Av Ida Gudbrandsen

Ida Gudbrandsen (f. 1985) er utdannet ved Spin Off Forstudium i Dans og Den Norske Balletthøyskole, med fordypning i moderne/samtidsdans og kunst- og kulturformidling. Hun jobber hovedsakelig som danser, i egne og andres prosjekter. Mellom 2011 og 2016 jobbet hun i Impure Company/Hooman Sharifi, og hun har vært involvert i prosjekter med blant andre Steffi Lund, Mia Habib, Ludvig Uhlbors, Pia Maria Roll, Flukt og Katrine Kirsebom. Siden 2017 har hun vært en del av Landing og kollektivet Supernova, og med dem gjennomført flere prosjekter både for scene og andre arenaer. Ida har jobbet som produsent og siden 2010 har hun vært i arrangørgruppa for Praxisfestivalen og lavterskelscenen MIND THE GAP. Hun hadde Statens Arbeidsstipend for yngre kunstnere fra 2014–2016 og er ansatt i Skuespiller- og danseralliansen.

Martin Slaatto (f. 1956) er dansekunstner, skuespiller og vognfører. Han er utdannet danser og skuespiller fra London og Oslo, og jobber i skjæringspunktet mellom dans, teater, performance og installasjon. Slaatto har markert seg med egne prosjekter både på og utenfor scenerommet, medvirket i en rekke filmer og i forestillinger av flere norske koreografer. Han har danset i verk av blant andre Dansdesign, Høvik Ballett, Passage Norge, Ingun Bjørnsgaard og Lise Ferner. Slaatto har mottatt diverse stipender, bl.a. Statens kunstnerstipend, Oslo Bys Kulturstipend og Statens garantiinntekt i 2012. Han er grunnlegger av Transporteringsdans.

DANSENS DAGER er en utvidet feiring av Dansens Dag som feires hvert år den 29. april. Markeringen ble etablert av UNESCO i 1992. Målet er å løfte frem verdien av dansekunst og betydningen dans kan ha både for et samfunn og for enkeltindividet, samt jobbe for å gi dans et bredere publikum. Danseinformasjonen er nasjonal koordinator for Dansens Dager. Hvert år utnevnes en ambassadør og hele landet danser årets Dansens Dager-dans.

I 2019 var dansekunstner og vognfører Martin Slaatto ambassadør for *Dansens Dager* og fikk hele landet til å gjøre Transporteringsdans (TD). I dette intervjuet snakker han om skihopp, Kafka, trikkekjøring, sanselighet og det å plutselig se lyset mens man står på scenen på Operaen – og hvordan alt henger sammen på vanvittige og forunderlige måter.

Foto: Anne Golberg Stavn

Når, hvordan og hvorfor begynte arbeidet med Transporteringsdans?

Det begynte helt tilbake i 1998. Jeg følte meg trøtt og begrenset av å være i studio, innesperret i sterile rom, og tenkte: Må det alltid være sånn? Må omgivelsene være så fattige? Jeg hadde lyst til å se om det var mulig å jobbe i omgivelser som var mer saftige. Samtidig tok jeg tak i ting som hadde direkte betydning for meg selv og livet mitt. Jeg begynte å tenke på hva slags drømmer jeg har og hvilke jeg ikke hadde realisert, og da dukket dette med å hoppe på ski opp. Det hadde jeg vært ivrig på som guttunge. Jeg var veldig god på å kommentere skihopp og ga inntrykk av at jeg kunne hoppe på ski fordi jeg snakket så mye om det. Men det kunne jeg ikke. Jeg hadde gjort et forsøk i hagen hjemme der jeg ikke turte å hoppe, og ble sittende på hoppkanten som en høne i svevet. Det synes jeg var veldig ydmykende. Også hadde jeg en gang vært med en kamerat i hoppbakken, men da var det håkke i bakken og maksimalt dårlige forhold, så da var det greit å si at jeg stod over.

Jeg har aldri vært noen pyse, så da jeg var rundt førti og dette med drømmer ble viktig, tenkte jeg at jeg må klare å hoppe på ski før jeg blir for gammel. Jeg ville gjøre det uten å gå gjennom en progresjon, jeg ville ikke starte i liten bakke og jobbe meg oppover, jeg ville bare få noen gode råd fra hoppspesialister på Idrettshøyskolen og så gå opp og hoppe i en førti meters bakke. For meg var det en real og voksen måte å gjøre det på. Jeg lyttet til rådene, tok dem til meg og gikk for det.

Og historien om skihoppet ble en film, ikke sant?

Ja, filmen *Uanmeldt hopper* med regi av John Alfheim vant Amanda for beste kortfilm i 2000. Den handler om å gå for kjærligheten, å gå for dama. At man selv med bekymring og tvil, må være frampå, ikke rygge bakover. I skihopp er det helt fatalt å trekke seg, ikke sant. Så da jeg hoppet måtte jeg holde fokus på arbeidsoppgavene, på rådene – og samtidig var hoppet for kjærligheten, for Snelle, kjæresten min. Gjennom skihoppet gikk jeg for henne.

Transporteringsdansen
Foto: Tale Hennnes

Det at du bruker deg selv og livet ditt i kunsten, kan du si litt mer om det?

Det selvbiografiske begynte jeg med i dette første soloprojektet, og jeg har fortsatt å la det inspirere meg. Jeg har blant annet laget en TD-kortstokk hvor hvert kort viser en bevegelse. Noen av disse er direkte knyttet til livshendelser, for eksempel kortet 'skavanken' som jeg lagde da pappa døde. Kortet 'åpne armer' kom til da den nyfødte datteren min lå på vaskemaskinen og plutselig slo armene ut, i samme øyeblikk som lyset kom gjennom persiennene. Det var vakkert!

Gjennom prosjektet *Slaattosløyfa* undersøkte jeg: Hvor mye plass trenger en mann? Hva er en bolig? Jeg jobbet også med Franz Kafka og boka *Metamorfose* i dette prosjektet, med Gregor Samsa som våkner opp og har blitt til en bille. Disse tingene ble flettet sammen og det balla på seg og gjennom dette oppdaget jeg det befriende i å gå ut av A4-formatet. Plutselig åpnet det seg mange nye muligheter og materialer! Jeg har alltid synes transformasjon har vært veldig veldig spennende. Det å være innenfor en naturalistisk ramme og så gli ut i noe som er surrealistisk. Selve overgangen kan være vanskelig å oppdage, når er det forskyvningen skjer? Det har jeg vært veldig fascinert av.

Mens jeg jobbet med Kafka rev jeg ut en side av boka som jeg lærte utenat. Det var den første siden, den som begynner med: 'Da Gregor Samsa en morgen våknet i sin seng, fant han seg selv forvandlet til et digert, ufyselig kryp'. Denne hadde jeg inne i en vott som jeg kastet og sjonglerte for å utvikle lekenhet. En dag gjorde jeg dette mens jeg løp forbi Bien Sparebank. Jeg fortsatte videre opp mot Dagblad-sentralen der jeg stoppet og leste nyheter i montrene. Etterhvert merket jeg at det var noen som så rart på meg og flyttet meg litt. I neste øyeblikk ble jeg kylt opp mot veggen av en politimann og det var folk med blitz som tok fotografier, jeg ble skjøvet ned i en bil som hadde en forferdelig stank, og kjørt ned på politihuset og satt på glattcelle.

Er det sant?

Ja, i det jeg løp forbi Bien Sparebank hadde den blitt ranet for 900 000 kroner. En av de bankansatte hadde lagt merke til meg og fattet mistanke ved min oppførsel, hun trodde jeg stod i ledtog med ranerne. Litt hoppings og kastevothing var nok til at jeg skilte meg ut og var mistenkelig. Etter en stund på glattcellen, ble jeg flyttet til en annen celle der det var en seng med plastikkklaken. Selv om jeg synes det var litt ekkelt med det lakenet – hvem har tisset i sengen liksom, satte jeg meg på den. Jeg ble trett og bikket over på siden. Sånn lå jeg da gluggen i døren ble åpnet og noen sa: 'Slaatto!'. 'Ja', sa jeg, 'dette her er helt vanvittig!'. I det jeg sa det innså jeg at det sier alle, ikke sant, selvfølgelig sier de det. Jeg følte meg helt som Gregor Samsa som våknet i sin seng, jeg var plutselig innhentet av historien, ting overlappet hverandre på en helt vanvittig måte. Etter syv timer og et avhør ble jeg sluppet ut. Jeg gikk ut den store porten og tok bussen til Jernbanetorget, der jeg ble oppsøkt av en junkie som spurte: 'du hakke no du a...?', da svarte jeg bare: 'Nei, har nettopp sluppet ut!'. Da jeg kom til søsteren min på torskemiddag den kvelden sa de på nyhetene at mannen de hadde anholdt for ranet av Bien Sparebank var sluppet fri, men siktelsen opprettholdes.

Jeg har skjont at moren din har en viktig plass i TD, på hvilken måte har hun påvirket deg?

I TD er bevegelsene så enkle at man kan snakke med hvem som helst om dem: hva er det å falle? Å åpne armene? Fram til mamma døde pleide jeg å dra opp til Uranienborghjemmet og snakke med henne om disse tingene. Vi kunne for eksempel snakke rundt det å hoppse, eller jeg kunne si: 'Kan ikke du skrive litt om hvordan det er å falle, mamma?' Så falt jeg litt rundt i rommet mens hun skrev i tre minutter. 'Å falle i søvn er det skjønneste jeg vet om. Det er i grunn litt sørgelig at man ikke er seg selv mer bevisst når man reiser inn i natten og søvnen. Det er det viktigste vi gjør, det er en annen verden som vi vet så lite om.' Det synes jeg er veldig fint skrevet.

Jeg har gjort flere forestillinger der jeg har ringt til mamma underveis i forestillingen, igjen dette møtet mellom livet og kunsten, ikke sant.

Mamma har alltid hatt voldsom livsappetitt og humor, humor og sanselighet. Da hun ble eldre var hun et levende risikoprojekt. Hun kunne leke gjemsel, gå ned på knærne eller gå ut på gata sammen med datteren min. Alt det var egentlig ekstremsport for en med så dårlig balanse, men hun var helt nødt til å være med på leken, å være med på livet. Og det er jo nettopp det TD handler om: å igjen kjenne: Hva er vann? Hva er snø? Hvordan føles det å falle bakover i dynene?

Bevegelser kan ikke låses inne i et sterilt lokale, de må knytte seg til der folk er, det folk gjør. Pappa var arkitekt og veldig opptatt av hus og rom og dette i forhold til omgivelsene, hvordan alt smelter sammen. Det samme kjenner jeg på. Når vi får lov til å være i relasjon til der vi

til en hver tid er, og har med oss et blikk for sanselighet, taktilitet og gleden av å ta på ting, vil vi også kjenne det fascinerende faktum: vi er ikke ensomme. Det vi tar på er handmade, noen har laget dette bordet, tenkt det. Menneskene som har skapt det omgir oss, selv i tomme rom. Gjennom å legge merke til det setter vi kroppen i en bryr-oss-om-modus i stedet for en fortrenningsmodus. Det trenger vi!

Med det samme du tar inn et rom, en gjenstand, en vegg, et tre, eller vann settes det i gang bevegelser i deg. Stolen er i seg selv bærer av massevis av bevegelse. Med en rund form er du allerede i en glidende bevegelse, mens av ting som er kantete kan du bli inspirert til en kantete bevegelse. Når du ser på vannet føler du lysten til å svømme, eller du kan kjenne lysten til å klatre, krype, eller rulle deg i gresset. Ulike ting og omgivelser inviterer til ulike bevegelser, enten det er å ta på brostein eller plukke opp en sigarett, du kjenner på lysten til å gjøre det.

Foto: Tale Hendnes

Jeg kan fort kjenne på sosiale konvensjoner i møte med den lysten, hva tenker du om det?

Det finnes veldig mange konvensjoner og spilleregler. Gjennom å observere hva vi har lyst til å gjøre kan vi hjelpe oss selv til å se hva slags regler vi er underlagt. Hva som måles og ikke minst: hva du kan bli straffet for! Når du går på gaten og ser en sigarettstump du har lyst til å bøye deg og ta på, trenger du ikke å gjøre det, men du kan kjenne og anerkjenne at lysten har manifestert seg i kroppen. At du får lyst til å kjenne på papiret, vekten, materialet. Hvis du blokkerer den lysten, slutter du å drømme. Dette handler kanskje også om det å skamme seg. Men hvor lenge skal vi skamme oss? Hvor lenge skal vi undertrykke viktige behov? Det dreier seg til slutt om selvoppholdelsesdrift. Jeg tror vi innimellom må ta oss til rette. Vi må ta det armslaget, ta det rommet som er vårt. Når du kommer inn på eldrehjemmet får du kanskje ikke det varme badet lenger, ingen bryr seg om den taktile opplevelsen, gleden over å ha hodet under føneren og kjenne vinden i håret. Gleden over å få lov til å være i et ballrom som voksen!

Da jeg begynte å jobbe med TD synes jeg det var rart at jeg ikke hadde brydd meg om disse enkle bevegelsene før. De har ikke fått den anerkjennelsen de har krav på. Det kan selvfølgelig virke eksentrisk når jeg som voksen mann hopper nedover gata, men det er bare fordi det er tatt ut og forstørret. TD handler om å ha bevegelsen og lysten i bakhodet i hverdagen og livet, du kan gjøre det så svært eller beskjedent du vil, lage din egen miks. Samtidig mener jeg det er viktig å få lov til å ta ting til ytterpunktene innimellom.

Det er så vanvittig og flott å få lov til å bruke fantasien og forestille seg ting og tenke: hvis, om, at. Det ligger i den røde mannen som er Transporteringsdanskostymet mitt, jokeren, Supermann. Jeg elsker James Bond-filmene! Som vognfører, når jeg kjører trikk, reiser jeg meg av og til opp og forestiller meg at jeg tar på husveggene på hver side av gaten. Jeg åpner armene og kjenner at jeg drar fingrene langs veggene, jeg kjenner på trærne, på håret til dama som går på fortauet. Og gjennom å forestille meg det, kan jeg oppleve det, kjenne det, føle det. Det kan ikke være forbudt det?

Arbeidet ditt som vognfører har kan hende mye til felles med Transporteringsdans og de enkle prinsippene for bevegelse. Hva tenker du om å kjøre trikk?

Jeg synes det er rart at jeg ikke har gjort det mye tidligere! Det oppleves som en del av faget, av dans, teater, kunst, arkitektur, form og rom. Når jeg kjører trikken får jeg følelsen av å føre et kamera. Jeg ser tingene forfra, i neste øyeblikk sideveis, og på den måten får jeg en tredimensjonal opplevelse av byen. Ved hjelp av trikken bringer jeg folk frem og tilbake på en veldig enkel måte. Jeg ser på meg selv som en fergemann som hjelper folk over elven, som er med på å sende et budskap, et brev. Det at jeg ikke treffer flere kunstnerkollegaer som også er vognførere, det er nesten litt overraskende, altså. Det er et vanvittig fint yrke. Den følelsen av å gli rundt i byen, den er flott!

Over til noe som liksom er litt hemmelig med deg: Når, hvordan og hvorfor begynte du å arbeide seriøst med dansekunst?

Som guttunge var jeg ivrig med fotball og ski. Jeg slet litt på skolen, og da jeg kom hjem derfra fortet jeg meg ut i skogen for å løpe under himmelen, og synes det var fryktelig at jeg måtte hjem og spise middag klokka fem. Jeg oppdaget dansen da jeg var i England i femteklasse. Vi gikk og så en ballettforestilling med Rudolf Nurejev (sovjetiskfødt danser som ofte regnes som en av 1900-tallets beste mannlige dansere. Levde fra 1938 til 1993, red anm.) på Southbank i London. Det gjorde utrolig sterkt inntrykk. Den bevegelsesfriheten han hadde! Han beveget seg liksom i 360 grader og var så fri når det gjaldt kraft. Det var skjellsettende. Da kjente jeg: Jeg må danse! Mamma og jeg gikk til Operaen på Youngstorget og spurte om det var mulig for meg å begynne og danse der. Det fikk jeg lov til, og jeg begynte å ta klasser på Operaen sammen med småjenter i tutu. Jeg stod og tviholdt i barren og var helt hjelpeløs og veldig veldig stiv, sikkert av bekymringer og det at jeg mistriivdes på skolen. Det var utrolig ydmykende, men jeg fortsatte likevel. Jeg var veldig bestemt på at jeg måtte klare det. Jeg opplevde ballettverden som ekstremt lukket, sammenlignet med fotball og ski. For de på Operaen var gleden over oppoverbakker og nedoverbakker, ballbehandling og det at noe kan skje bak ryggen din, helt ukjent. Det samme var det at man kan ha en opplevelse av bevegelse og rom selv om man er stiv som en stokk. De hadde ikke noe menneskeverd, mener jeg. Jeg følte at jeg kjempet for å gjenerobre menneskeverdet i enhver bevegelse. Pliéen min var helt forferdelig fordi jeg hadde så korte akilleser, og jeg eide ikke turnout! Jeg hadde helt gærent og ubrukelig skjelett, det var ikke et sånt de ville ha der! Det som er gøy er at nå har jeg blitt sekstito med det samme skjelettet, det er jeg litt stolt av.

Hva var det som gjorde at du ble værende i disse omgivelsene?

Vi ble jo brukt i forestillinger på Operaen, og jeg synes det var fascinerende med scenen og teatret, og ikke minst det å være bak scenen. Det var egentlig litt som å kjøre trikk over Jernbanetorget: alt som dukket opp av store scenografier som ble hevet og senket, og folk som forsvant ut i flomlyset. Det var en stor og vanvittig erfaring.

Jeg hadde også veldig glede av å spille roller. Jeg husker jeg var et esel med noen helt spesielle grå sko, og i en oppsetning av *Giselle* var jeg reserve i rollen som bondegutt. Det var egentlig helt idiotisk at jeg skulle ha den rollen, synes jeg, så da vi øvde holdt jeg meg på avstand og turte nesten ikke bevege meg. Jeg skammet meg hele tiden over hvordan jeg så ut, fordi jeg skjønte at jeg burde være og føle meg som en ballettdanser, men spilene avslørte meg: jeg så ikke ut! Det ble en veldig halvveis innstudering for min del. En kveld jeg kom til Operaen var det hengt opp en plansje ved billettluke der det stod: 'I kveldens forestilling av *Giselle* danser Martin Slaatto bondegutt'. Det var et sjokk! Helt fryktelig.

Jeg har hatt sånne opplevelser når jeg kjører trikk også, der jeg skal kjøre som 11-er og jeg plutselig glemmer meg og tror jeg er en 12-er og kjører for langt eller tar feil sving. Da blir man kjørende rundt i byen i spissrotgang og være noe helt annet enn det man ønsker man skulle være. Det er veldig oppfriskende, som et slags elektroshokk, og det var litt det samme den kvelden på Operaen.

Jeg stod i vingen på scenen og prøvde fortvilet å finne ut: hvordan var det trinnet der? Og hva gjør jeg der? Er det høyre eller venstre, sånn? Jeg spurte de andre og fikk noen innspill, men jeg var overhodet ikke klar, altså. Så ble jeg plutselig revet tak i og dratt med ut på scenen sammen med de andre, og det var publikum og lys og jeg ante ikke om det var høyre eller venstre eller hvilken arm til hvilken tid eller noen ting. Og midt inne i denne fryktelige opplevelsen så jeg lyset, det var utrolig befriende! Jeg følte at uansett hva som skjer og hva jeg gjør, så gjør det ikke noe: alt teller, alt har verdi, ingen kan stoppe det! Selv om jeg gjør feil bevegelse til feil tid, så er den likevel til stede, bevegelsen manifesterer seg, ikke sant, den er gyldig uansett, den gjelder. Og da følte jeg: Yes! Jeg tenkte fuck you til alle som sikkert var helt oppgitte over meg, det er jeg som har makten! Det var en veldig bra opplevelse!

Hva er veien herfra til det du gjør nå?

Hele veien fra Operaen og fram til i dag har handlet om å ta tilbake bevegelsen. Ta tilbake gleden over å bevege meg, som jeg alltid har vært opptatt av. Gleden over å være med kroppen og opplevelsen av bevegelsen i forhold til omgivelsene, et gjerde jeg klyver over, grener som knekker, en stein jeg kyler. Det handler om vekten av bevegelsen i forhold til omgivelser. Alt har handlet om å få tak på det. Om å ta tilbake søledammene, som jeg sier.

Jeg snakker om 'soloprojektene mine', men veien inn i det jeg gjør nå har også handlet om samarbeidspartnere og medskapere som har vært helt avgjørende: Billedkunstner og konstruktør Anders Wittusen, videokunstner Michel Pavlou, lysdesigner Kurt Hermansen, dokumentarist Line Lyngstadaas, webdesignerne Hege Wadstein og Paul Brady som tok både web og TD-kortstokken til et helt annet designnivå, danserne og TD-istene Marit Schade Ødegaard og Runa Rebne. Også Thelma og Olve da, begge barna har både vært inspirasjon og utøvere.

Hva er det som motiverer og inspirerer deg? Har du noen kunstnere, forestillinger eller noe annet som du holder høyt?

Jeg synes det er veldig befriende og inspirerende når det åpnes et nytt rom der jeg trodde jeg hadde kontroll på det som skulle skje. Når rammene sprenses og ting blir gjort på en litt annen måte enn jeg forventet. Det er kanskje knyttet sammen med det jeg sa tidligere, det å befinne seg innenfor noe som virker helt normalt og rasjonelt, og så at det uten at du er klar over det har glidd over i en uvirkelig, surrealistisk verden. Innenfor litteraturen har jeg opplevd dette med Franz Kafka og Julio Cortázar, de har begge skrevet bøker som tar overraskende

vendinger. Ellers kan jeg nevne billedkunstneren Rolf Nesch med sine materialbilder og det at han plutselig gjør ting på helt andre måter enn andre, og Alexandre Calders vanvittige mobile skulpturer som er en blanding av estetikk og ingeniørkunst.

Jeg ble også veldig fascinert av Ultima Vez (belgisk dansekompani grunnlagt og drevet av Wim Vandekeybus siden 1986, red anm.) sin forestilling der de kaster mursteiner opp i luften (*What the body does not remember*, red anm.), og det har med det å være på hugget å gjøre. Jeg kjenner på det samme når jeg kjører trikk eller da jeg hoppet på ski: jeg må være våken, klar, det er nå det gjelder.

Hva håper du å utrette gjennom dansekunsten?

Jeg vil være med på å tenne en gnist og ta tak i gnisten hos mennesker. Det å fyre opp i peisen og se at det er en gnist der, det er utrolig inspirerende, oppmuntrende og farlig. Jeg vil at vi skal se på hverandre som bærere av den gnisten, bevegelsen ligger i den gnisten. Det synes jeg var tydelig hos mamma og jeg tror det blir viktig for meg fremover i livet. Vi som driver med bevegelse og dans er så heldige at vi har med kroppen vår hele livet. Det er mange materielle ting vi må gi avkall på, og vi får kanskje ikke reist jorda rundt, men vi kan forflytte oss med tankene og sansene, kroppen og begrensningene. Jeg mener egentlig at alle mennesker danser vanvittig mye, fordi vi beveger oss i fantasien. Vi beveger oss i tankene. Derfor utfyller vi hverandre veldig, vi er mange i samme båt. Så lenge vi lever er vi en slags bevegelig bevissthet. Derfor har dette med bevegelse også med empati å gjøre, vi må akseptere oss selv og vise toleranse og sjenerøsitet ovenfor hverandre. Vi må ikke vente på lørdagsfylla med å bevege oss! Jeg vil så gjerne få flere til å være med i bevegelsen, jeg vil at vi skal stille med et mannsterkt lag. Vi må vise at vi har livsappetitt, at vi er mange som vil krabbe og ule. Det hadde vært tøft!

Med en gang vi snakker om relasjoner snakker vi også om ulike kunstneriske områder sånn jeg ser det – arkitektur, skulptur, musikk, lyder, sport, dans, tingene går inn i hverandre. Det er rikt! Mangfoldig! Komplekst! Det er jævlig bra å leve, så lenge vi gjør det!

Lær deg Transporteringsdans her:
www.danseinfo.no/dansens-dager/dd-dansen